

ҳаракатларни амалга ошириши мумкин бўлмасада [1, 2-3 бетлар].

Бироқ бу ўринда гувоҳнома фақат муайян бир турдаги товарни ишлаб чиқаришда жой номидан фойдаланишга бўлган мутлақ ҳуқуқларни мустаҳкамлашни эсдан чиқармаслик лозим. Шу сабабли ТКЧЖНни рўйхатдан ўтказиш ва фойдаланиш тўғрисида гувоҳнома олиш учун топширилган талабномада айнан қайси турдаги товар учун бундай номдан фойдаланиш сўралаётганлиги кўрсатилади. Бу эса ТКЧЖНга бўлган ижобий ҳуқуқ шу ҳуқуқ эгаси учун фақат гувоҳномада белгиланган товарларга нисбатан қўлланилиши мумкинлигини англатади. Аксинча, тақиқлаш ҳуқуқи бирмунча кенг маънода тушунилиши мумкин. Зеро, бунда гувоҳнома эгаси гувоҳнома олмасдан жой номидан фойдаланишни тақиқлаш билан бирга, жой номига ўхшаш номдан фойдаланиб товар ишлаб чиқаришни тўхтатишни ҳам талаб қилишга ҳақли бўлади.

Мазкур таҳлиллардан келиб чиқиб, “Товар белгиси, хизмат кўрсатиш белгиси ва товар келиб чиққан жой номлари тўғрисида”ги Қонуннинг 28-моддаси номини “Товар келиб чиққан жой номига мутлақ ҳуқуқ” – деб номлаш мақсадга мувофиқдир.

“Товар белгиси, хизмат кўрсатиш белгиси ва товар келиб чиққан жой номлари тўғрисида”ги Қонуннинг 28-моддаси 3-қисмида айнан ТКЧЖНга ўхшаш бўлган, истеъмолчини чалғишига сабаб бўлувчи номлардан фойдаланиш мумкин эмаслиги ва бундай фойдаланиш деганда, айнан қайси ҳолатлар тушунилиши белгиланган. Унга кўра, товар келиб чиққан жой номидан фойдаланиш ҳуқуқи тўғрисидаги гувоҳномаси бўлмаган шахсларнинг товар келиб чиққан жойнинг рўйхатдан ўтказилган номидан фойдаланишига ҳатто бунда товар келиб чиққан жойнинг ҳақиқий номи кўрсатилган ёки ном таржима қилиб ёхуд “кўринишдаги”, “турдаги”, “усулдаги” ва шунга ўхшаш сўзларни қўшиб қўлланилган тақдирда ҳам, шунингдек ҳар қандай товар келиб чиққан жой номи ва товарнинг алоҳида хусусиятлари хусусида истеъмолчини чалғитиши мумкин бўлган ўхшаш белгилардан фойдаланишга йўл қўйилмайди.

Адабиётлар рўйхати:

1. Гаврилов Э.П., Данилина Е.А. Практика охраны наименований мест происхождения товаров: что изменилось? // Патенты и лицензии. 2006. – №2. – С.2-3.
2. Гульбин Ю.Т. Гражданско-правовая охрана средств индивидуализации товаров в рыночных условиях: Автореф. дис..... докт. юрид. наук. – М., 2010. – С.38.
3. Оқюлов О. Интеллектуал мулк ҳуқуқий мақомининг назарий ва амалий муаммолари. – Тошкент: ТДЮИ, 2004. – Б.166.
4. Судариков С.А. Право интеллектуальной собственности. – М.: Проспект, 2010. – С.188.
5. Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодексига шарҳлар. Т.2. – Тошкент: Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги, 2012. – 529 б.

Н.Сулаймонова,

ТДЮУ Фуқаролик процессуал
ва иқтисодий процессуал
ҳуқуқи кафедраси ўқитувчиси

ФУҚАРОЛИК ПРОЦЕССИДА СУД ХАРАЖАТЛАРИ ВА ЖАРИМАЛАРИ: РОССИЯ ВА ЎЗБЕКИСТОН ҚОНУНЧИЛИГИНИНГ ҚИЁСИЙ-ҲУҚУҚИЙ ТАҲЛИЛИ

Аннотация: мазкур мақолада Ўзбекистон Республикаси ва Россия Федерациясининг фуқаролик процессларида суд харажатлари ва жарималари билан боғлиқ масалаларнинг қиёсий-ҳуқуқий таҳлили акс эттирилган. Шунингдек, икки давлат қонунчилигидаги солиқ соҳасидаги афзаллик ва камчиликлар, суд чиқимлари билан боғлиқ масалалар таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: фуқаролик процесси, фуқаролик суди, суд харажатлари, суд жарималари, давлат божи, даъво баҳоси, суд чиқимлари.

Аннотация: в данной статье отражается сравнительно-правовой анализ вопросов, связанных с судебными расходами и штрафами в гражданском процессе Республики Узбекистан и Российской Федерации, а также проанализировано преимущества и недостатки в налоговой сфере, вопросы связанные с судебными издержками в законодательстве двух стран.

Ключевые слова: гражданский процесс, гражданский суд, судебные расходы, судебные штрафы, государственная пошлина, цена иска, судебные издержки.

Annotation: in this article reflects a comparative legal analysis of issues related to judicial expenses and fines in the civil process of the Republic of Uzbekistan and the Russian Federation. Also analyzed the advantages and disadvantages in the tax sphere, issues related to legal costs in the legislation of the two countries.

Key words: civil procedure, civil court, court expenses, state duty, cost of claim, legal costs.

Мамлакатимизда фуқаролик ишларини, хусусан, турли хил низоли ишларни юзага келишини олдини олишда, қонунийлик ва ҳуқуқ тартиботни мустаҳкамлашда фуқаролик процессуал ҳуқуқ нормаларини ўзида жамлаган Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик процессуал кодексининг аҳамияти бекиёс. Шунинг учун фуқаролик процессуал ҳуқуқининг амалиётга татбиқ этиш билан боғлиқ ҳуқуқий нормаларини такомиллаштириш, уни илмий амалий жиҳатдан тадқиқ этиш ҳозирги кунда муҳим аҳамият касб этади. Фуқаролик процессуал ҳуқуқининг миллий қонунчилик нормаларини Россия Федерациясининг турдош қонунчилигини қиёсий таҳлил қилиш орқали ўрганиш қонунчиликни янада такомиллаштиришга хизмат қилади. Шунинг учун Ўзбекистон ва Россия Федерациясида суд харажатларининг ўхшаш ва фарқли жиҳатларини таҳлил қилишни мақсадга мувофиқ деб билдим.

Фуқаролик ишлари бўйича одил судловни амалга оширишда давлат томонидан сарфланадиган маблағларнинг муайян қисми ишда манфаатдор бўлган шахслар томонидан тўланади. Қонун бу шахсларга (фуқаролар ва ташкилотларга) судларда фуқаролик ишларини юритиш юзасидан қилинадиган суд харажатларини – давлат божи ва ишни кўриш

билан боғлиқ бўлган чиқимларни қоплашни юклайди [1, 80-бет].

Суд харажатларини бир қисмини давлат божи ташкил этади. Бу божлар судлар томонидан фуқаролик ишини юргизилиши муносабати билан қилинадиган харажатлар учун олинадиган ҳақдир.

Давлат божининг миқдори қонун билан белгиланган бўлиб [2], қоида бўйича даъво қиймати, яъни даъвогарнинг мулкӣ манфаатининг пул билан ифодаланган суммаси миқдориға боғлиқ бўлади. Суд орқали талаб қилинадиган пул ёки мулк қиймати қанча кўп бўлса, олинадиган давлат божи ҳам шунга яраша ошиқроқ белгиланади. Ишнинг судда кўрилиши билан боғлиқ бўлган харажатларнинг иккинчи қисмини суд чиқимлари ташкил қилади. Ўзбекистон Республикаси ФПКнинг 109-моддасида белгиланганидек, ишни кўриш билан боғлиқ бўлган чиқимлар: гувоҳларга ва экспертларга тўланадиган суммалардан, иш учун аҳамиятли бўлган жойнинг суд томонидан бориб кўрилиши билан боғлиқ бўлган харажатлардан, ФПКнинг 140-моддасида кўрсатилган ҳолларда жавобгарни, чунончи, алимент тўлашдан ёки бировга етказилган зарар ҳақини тўлашдан қочган шахсни кидириш учун қилинган харажатлардан ва суднинг ҳал қилув қарорини ижро этиш билан боғлиқ бўлган харажатлардан иборат бўлади [3]. Фуқаролик ишлари бўйича давлат божини тўлаш билан боғлиқ муносабатлар Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодексининг XVII-бўлими [4], Фуқаролик процессуал кодексининг ўнинчи боби, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1994 йил 3 ноябрдаги 533-сонли “Давлат божни ставкалари тўғрисида”ги ва 1993 йил 19 августдаги 423-сонли “Хорижий валютадаги давлат божлари, йиғимлар ва солиқ бўлмаган бошқа тўловлар ставкалари тўғрисида”ги қарорлари [5] билан тартибга солинади. Давлат божининг оддий (қатъий) ва пропорционал турлари бор. Оддий (қатъий) давлат божни қатъий суммаларда (тийинларда) қонун ҳужжатларида белгиланган бўлади. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1994 йил 3 ноябрдаги “Давлат божни ставкалари тўғрисида”ги 533-сонли қарорида айрим фуқаролик ишлари бўйича судга мурожаат қилганда қатъий суммада тўланиши лозим бўлган давлат божни белгиланган (масалан, никоҳдан ажратиш тўғрисида судга бериладиган даъво аризалар учун биринчи мартаба энг кам ойлик иш ҳақининг 50% миқдорида, такроран никоҳдан ажратиш тўғрисида энг кам ойлик иш ҳақининг 120% миқдорида давлат божни тўланади). Пропорционал давлат божни Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1994 йил 3 ноябрдаги “Давлат божни ставкалари тўғрисида”ги 533-сонли қарорига кўра қуйидагича тўланади:

даъво аризаларидан – даъво баҳоси энг кам ойлик иш ҳақининг 20 бараваригача бўлганда – даъво баҳосининг 5 фоизи миқдорида;

даъво баҳоси энг кам ойлик иш ҳақининг 20 дан 40 бараваригача бўлганда – даъво баҳосининг 10 фоизи миқдорида;

даъво баҳоси энг кам ойлик иш ҳақининг 40 дан 80 бараваригача бўлганда – даъво баҳосининг 15 фоизи миқдорида;

даъво баҳоси энг кам ойлик иш ҳақининг 80 бараваридан кўп бўлганда – даъво баҳосининг 20 фоизи миқдорида [6].

Россия Федерациясининг қонун ҳужжатларини, хусусан, “Давлат божни тўғрисида”ги қонунни ҳамда

1999 йил 1 январдан кучга кирган Россия Федерациясининг Солиқ Кодексини ўрганган ҳолда, ушбу мамлакатда давлат божни қуйидагича ундирилади:

- даъво баҳоси 20000 рубл миқдоригача бўлганда – давлат божининг қиймати 4 фоиз бўлади, бунда давлат божининг миқдори 400 рублдан кам бўлмаслиги керак;

- даъво баҳоси 20001 рублдан 100000 рублгача бўлганда – давлат божининг қийматини суд 800 рубл этиб белгилайди ва қўшимча равишда даъво баҳосининг 3 фоизи миқдорида, яъни 20000 рублдан ошган қийматда давлат божни ундирилади.

- даъво баҳоси 100001 рублдан 200000 рублгача бўлганда – давлат божининг қийматини суд 3200 рубл этиб белгилайди ва қўшимча равишда даъво баҳосининг 2 фоизи миқдорида, яъни 100000 рублдан ошган қийматда давлат божни ундирилади.

- даъво баҳоси 200001 рублдан 1000000 рублгача бўлганда – давлат божининг қийматини суд 5200 рубл этиб белгилайди ва қўшимча равишда даъво баҳосининг 1 фоизи миқдорида, яъни 200000 рублдан ошган қийматда давлат божни ундирилади.

- даъво баҳоси 1000000 рублдан кўп бўлганда давлат божининг миқдори 13200 рубл ва даъво баҳосининг 0,5 фоизи миқдоридаги давлат божини қўшган ҳолда ундирилади.

Никоҳни бекор қилиш тўғрисидаги даъво аризаларидан 600 рубл миқдорида давлат божни ундирилади.

Алимент мажбуриятларидан келиб чиқадиган талаблардан 150 рубл миқдорида давлат божни ундирилади. Агар суд томонидан чиқарилган ҳал қилув қарорида ҳам боланинг, ҳам даъвогарнинг таъминоти учун алимент ундириш назарда тутилган бўлса, давлат божининг миқдори 2 баравар оширилади, яъни 300 рубл этиб белгиланади.

Россия қонунчилигига асосан суд буйруғини бериш тўғрисидаги ариза манфаатдор шахс томонидан келиштирув (мировой) судларига берилади. Бунда суд буйруғини бериш тўғрисидаги ариза учун судга даъво билан умумий тартибда мурожаат қилинганда низолашилаётган сумма асосида ҳисоблаб чиқилган ставканинг эллик фоизи миқдорида давлат божни тўланади.

Агар даъвогар судга мулкка оид бўлмаган тусдаги (ёки баҳоланмайдиган) даъво аризалари, шунингдек судларнинг қарорларига назорат шикоятлари билан мурожаат қилса, давлат божининг қиймати жисмоний шахслар учун 300 рубл, ташкилотлар учун эса 6000 рубл миқдорида белгиланади. Суднинг ҳал қилув қарорига келтириладиган апелляция ёки кассация шикоятидан низоли сумма бўйича даъво аризалари учун белгиланган ставканинг 50 фоизи миқдорида давлат божни олинади.

Давлат бошқарув органлари ва мансабдор шахсларнинг жисмоний шахсларнинг ҳақ-хуқуқларини камситувчи ғайриқонуний хатти-ҳаракатларидан қилинган шикоятлардан – 300 рубл миқдорида ундирилади.

Алоҳида кўриладиган ишлар бўйича ариза (шикоят)лардан 300 рубл миқдорида давлат божни ундирилади.

Ҳакамлик суди қарорларини мажбурий ижро этиш учун ижро варақасини бериш тўғрисидаги аризалардан, шунингдек ҳакамлик суди қарорларини

бекор қилиш тўғрисидаги аризалардан – 2250 рубл миқдорида ундирилади [7].

Ўзбекистон Республикаси ФПКнинг 109-моддасида кўрсатилганидек, ишни кўриш билан боғлиқ бўлган чиқимлар: гувоҳлар, экспертлар, мутахассислар, таржимонларга тўланиши лозим бўлган суммалар; жойга бориб кўздан кечириш билан боғлиқ бўлган харажатлар; алиментлар ва зарур ҳақини ундириш тўғрисидаги ишлар бўйича жавобгарни қидириш учун қилинган ҳамда суднинг ҳал қилув қарорини ижро этиш билан боғлиқ харажатлардан иборат бўлади. Гувоҳлар, экспертлар, мутахассислар ва таржимонларга тегишли бўлган суммалар, улар ўз вазифаларини бажариб бўлганларидан сўнг, харажатлар тарафлардан ундириб олинишидан қатъи назар, суд томонидан тўланади (ФПКнинг 112-моддаси). Меҳнат муносабатларида бўлган ходимни судда гувоҳ сифатида қақирилганида судга келиши муносабати билан ишда бўлмаган учун вақти учун иш жойидаги ўртача иш ҳақи сақланади. Ходимларга мансуб бўлмаган гувоҳлар ишдан ёки одатдаги машғулотлардан қолдирилганликлари ҳақ олишга ҳақлидирлар.

Бундай ҳолларда тўланадиган пулнинг миқдорини суд белгилайди, лекин бу ҳақда мазкур жойдаги тегишли малакали ходимнинг ўртача иш ҳақидан ортиқ бўлмаслиги керак. ФПКнинг 113-моддасига мувофиқ гувоҳлар, экспертлар, мутахассислар ва таржимонларга тўланадиган пулни ёки жойини бориб кўздан кечириш харажатлари учун зарур бўлган пулни тегишли илтимос қилган тараф олдиндан тўлаб қўяди. Агар мазкур илтимос икки тараф томонидан қилинган бўлса ёки гувоҳларни, экспертларни, мутахассисларни ва таржимонларни қақириш, жойига бориб кўздан кечириш суднинг ташаббуси билан бажарилса, бунинг учун керакли суммани тарафлар баравар тўлайдилар.

Бу қонунларда кўрсатилган суммалар суд харажатларини тўлашдан озод қилинган тарафдан ундирилмайди [1, 83-бет].

Россия Федерацияси ФПКнинг 94-моддасида ишни кўриш билан боғлиқ бўлган суд чиқимлари батафсил келтириб ўтилган. Булар қуйидагилар:

- 1) гувоҳлар, экспертлар, мутахассислар, таржимонларга тўланиши лозим бўлган суммалар;
- 2) чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар томонидан таржимон хизматидан фойдаланганлик учун қилган чиқимлари, агар Россия Федерацияси билан тузилган халқаро шартномада бошқача қоидалар белгиланган бўлмаса;
- 3) тарафлар ва учинчи шахсларнинг судга келиш муносабати билан йўлқира ва яшаш учун қилган харажатлари;
- 4) вакил хизматидан фойдаланилганлик учун қилинган харажатлар;
- 5) жойга бориб кўздан кечириш билан боғлиқ бўлган харажатлар;
- 6) кодекснинг 99-моддасида назарда тутилган фактик вақтни йўқотганлик учун компенсация;
- 7) тарафлар томонидан ишни кўриш билан боғлиқ қилинган почта харажатлари;
- 8) суд томонидан эътироф этилган бошқа суд харажатлари.

Россия ФПКнинг ушбу моддасида Ўзбекистон Республикаси ФПКнинг 109-моддаси 1-қисмининг 3 ва 4-бандларида назарда тутилган жавобгарни қидириш

учун қилинган харажатлар ҳамда суднинг ҳал қилув қарорини ижро этиш билан боғлиқ харажатлар кўрсатилмаган.

Аммо Россия Федерацияси ФПКнинг 120-моддасида жавобгарни қидириш учун қилинган харажатлар федерал ижро ҳокимиятининг ҳудудий органи томонидан берилган ариза асосида суд томонидан суд буйруғи қақариш йўли билан ундирилиши кўрсатиб ўтилган [8]. Шу ўринда Ўзбекистон Республикаси ФПКнинг 114-моддасида кўрсатилган вакилнинг ёрдами учун ҳақ тўлашга кетадиган харажатларни қоплаш ва 115-моддада белгиланган йўқотилган вақт учун ҳақ ундиришни кодексимизнинг 109-моддасидаги ишни кўриш билан боғлиқ бўлган чиқимлар рўйхатига киритиш лозим деб ўйлайман.

Фуқаролик процессининг иштирокчилари ўзларига қонун билан юкланган барча процессуал бурчларни қоида бўйича ихтиёрий равишда ва виждонан бажарадилар. Агар ишда иштирок этувчи шахслар процессуал бурчларини бажармасалар, бундай ҳолларда суд муайян жазоларни, яъни процессуал таъсир этиш чораларини қўллашга мажбур бўлади. Бундай жазо, яъни таъсир этиш чораси асосан суд жарималари шаклида тадбиқ этилади.

Фуқаролик процессуал кодексининг 11-боби “Суд жарималари” деб номланиб, 122–125-моддаларни қамраб олади.

Суд жарималари деб, процессуал бурчларни ёки суд мажлисидаги тартибни бузишда айбли бўлган шахсларга, қонунда кўрсатилган ҳолларда пул билан белгиланган процессуал таъсир этиш чорасига айтилади.

Суд томонидан жарималар солиниши ҳоллари ва унинг миқдори Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик процессуал кодексининг 75-моддаси “Ёзма далилларни тақдим этиш мажбурияти”, 81-моддаси “Ашёвий далилларни тақдим этиш мажбурияти”, 86-моддаси “Экспертнинг мажбуриятлари ва жавобгарлиги”, 166-моддаси “Суд мажлисида тартибни бузувчиларга нисбатан кўриладиган чоралар”, 176-моддаси “Гувоҳ, эксперт, мутахассис суд мажлисида келмаганлигининг оқибатлари”, 253-моддаси “Даъвони таъминлаш чораларига риоя этмаганлик учун жавобгарлик” масалалари кўрсатилган бўлиб, юқорида келтирилган ҳар бир моддада белгиланган талабнинг бажарилмаслиги ўша шахсларга нисбатан энг кам ойлик иш ҳақининг беш бараваригача миқдорда жаримага тортилишига олиб келиш белгиланган.

Суд қонунда кўрсатилган ҳоллардан ташқари ва белгиланган суммадан ошиқ жарималар солишга ҳақли эмас. Жарима солиш тўғрисидаги суд ажримларининг нусхаси жаримага тортилган шахсларга тезлик билан юборилади. Бу шахс суд ажримининг нусхасини олиши билан беш кун муддат ичида жарима солган суддан жаримани олиб ташлаш ёки қамайтириш тўғрисида илтимос қилиши мумкин. Бу тўғридаги ариза жарима солинган шахс қақирилиб, очик суд мажлисида кўрилади. Лекин бу шахснинг келмаслиги аризани кўриш учун тўсқинлик қилмайди [1, 90-бет].

Россия Федерацияси Фуқаролик процессуал кодексининг 106-моддасига асосан жарима солинган шахс суд ажримининг нусхасини олганидан кейин 10 кун ичида жарима солган суддан жаримадан озод

қилиш ёки унинг миқдорини камайтиришни илтимос қилиши мумкин. Иккала давлатда ҳам суднинг жаримадан озод қилиш ёки унинг миқдорини камайтиришни рад этиш тўғрисидаги ажримни устидан хусусий шикоят бериш ёки хусусий протест келтирилиши мумкин.

Амалдаги Фуқаролик процессуал кодексига кўра суд жарималари алоҳида сифатида келтирилган. Аммо 2018 йил 1 апрелдан бошлаб кучга кирадиган янги Фуқаролик процессуал кодексига кўра суд жарималари "Процессуал мажбурлов чоралари" деб номланган 14-боб таркибидан жой олган ҳамда процессуал мажбурлов чораларининг бир тури сифатида келтирилган.

Шунингдек, мазкур бобга янги "Маъмурий жавобгарликка тортиш" деб номланган 150-модда қўшилган бўлиб, унга кўра суд мажлисида тартибни бузган ёки судга бошқача тарзда ҳурматсизлик билдирган шахс суд томонидан маъмурий жавобгарликка тортилиши мумкинлиги белгиланган.

Шу билан бирга, мазкур моддада судга ҳурматсизлик гувоҳнинг, даъвогарнинг, жавобгарнинг, ишда иштирок этувчи бошқа шахсларнинг судга келишдан қасддан бўйин товлашида ёки ушбу шахслар ва бошқа фуқароларнинг раислик қилувчининг фармойишига бўйсунмаслигида ёхуд суд мажлиси вақтида тартибни бузишида намоён бўлиши, судга ҳурматсизлик кўрсатилганлиги факти аниқланганлиги тўғрисида ушбу ҳуқуқбузарлик содир этилган суд мажлисининг ўзида алоҳида хонага (маслаҳатхонага) кирмасдан судья (суд таркиби) томонидан ҳуқуқбузарга дарҳол эълон қилиниши, мазкур факт суд мажлиси баённомасида қайд этилиб, бунда маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисида баённома тузилмаслиги, судга ҳурматсизлик кўрсатилганлиги факти аниқланган шахс, шунингдек ишда иштирок этувчи бошқа шахслар ўз тушунтиришларини беришга ҳақлилиги белгиланган.

Бундан ташқари маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги қарор раислик қилувчи томонидан иш бўйича суд мажлиси тугагандан кейин алоҳида хонада (маслаҳатхонада) тузилиб, судья (суд таркиби) томонидан имзоланиши, агар судга ҳурматсизлик суд мажлисида кўрсатилган ва ҳуқуқбузар суд мажлиси залини тарк этган бўлса, судга ҳурматсизлик суд мажлисидан ташқарида кўрсатилган бўлса, шунингдек суд мажлисига келишдан бош тортганлик аниқланса, ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги баённома судьянинг ёрдамчиси (катта ёрдамчиси) ёки суд раисининг ёхуд суд мажлисида раислик қилувчининг оғзаки фармойишига асосан бошқа суд ходими томонидан тузилади ва бу ҳақда ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги баённомада кўрсатилиши ва ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги баённома суд томонидан Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексига белгиланган тартибда кўриб чиқирилиши белгиланган берилган.

Хулоса ўрнида шуни айтиш мумкинки, икки давлатнинг суд харажатлари билан боғлиқ масалаларини қиёсий-ҳуқуқий таҳлил қилиш қонунчиликдаги бўшлиқларни билиб олиш, икки давлат қонунчилигидаги бу соҳадаги афзаллик ва камчиликларни таҳлил қилиш имконини беради. Бу биргина фуқаролик судларида иш юритиш ва юритилаётган ишлар бўйича суд харажатлари ҳамда суд жарималаринигина тартибга солмасдан балки солиқ қонунчилигини такомиллаштириш учун хизмат қилади. Шунинг учун хорижий мамлакатларнинг

қонунчилигини ўрганиш ва миллий қонунчилик билан таққослаш мақсадга мувофиқдир.

Адабиётлар рўйхати:

1. Шорахметов Ш.Ш. Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик процессуал ҳуқуқи. – Тошкент: Адолат, 2001. – Б. 240.
2. Ўзбекистон Республикасининг "Давлат божи тўғрисида"ги Қонуни. Ўзбекистоннинг янги қонунлари, 7-сон, – Т.: Адолат, 1993.
3. Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик процессуал кодекси. – Т.: Адолат, 2016.
4. Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодекси. – Т.: Адолат, 2016.
5. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1993 йил 19 августдаги "Хорижий валютадаги давлат божлари, йиғимлар ва солиқ бўлмаган бошқа тўловлар ставкалари тўғрисида"ги 423-сон қарори. // <http://www.lex.uz>
6. Хабибуллаев Д.Ю. Фуқаролик процессуал ҳуқуқи: савол ва жавоблар. – Тошкент: ТДЮУ, 2014.
7. Налоговой кодекс Российской Федерации (часть вторая), глава 25.3 Государственная пошлина (текст по состоянию на 23.01.2017), www.vash-advokat.ru сайтидан олинган маълумот.
8. Гражданский процессуальный кодекс Российской Федерации от 14.11.2002 N 138-ФЗ (ред. от 28.12.2017) // <http://www.consultant.ru>